

Pregledni rad

UDK: 364.02(497.5)

314.114 (497.5)

Datum primitka članka u uredništvo: 2. 10. 2022.

Datum slanja članka na recenziju: 10. 11. 2022.

Datum prihvatanja članka za objavu: 3. 7. 2023.

Prof. dr. sc. Nika Šimurina*

Irena Čemerika, mag. oec.**

OSTVARIVANJE CILJEVA SOCIJALNE POLITIKE U REPUBLICI HRVATSKOJ¹

ACHIEVING SOCIAL POLICY GOALS IN THE REPUBLIC OF CROATIA

SAŽETAK: Promjene u demografskoj strukturi, pandemijsko razdoblje, značajan porast stope inflacije i drugi izazovi u gospodarskom i društvenom okruženju potenciraju važnost učinkovitog provođenja socijalne politike, odnosno ostvarivanja njezinih ciljeva. Usljed sve većih socijalnih rizika, pred donositelje odluka postavljeni su brojni zahtjevi sa svrhom očuvanje socijalne dobrobiti. U radu će se, stoga, utvrditi osnovna kretanja u pojedinim područjima socijalne politike te prepoznati važnost sinergijskog učinka različitih ekonomskih politika. Naglasak se stavlja na fiskalnu politiku, koja, u općoj sinergiji s monetarnom politikom, omogućuje kvalitetno ostvarivanje socijalnih ciljeva. Također, promatra se sinergijski učinak različitih mjera porezne politike. Analiza se temelji na mjerama porezne politike koje su imale utjecaj na ukupni socijalni položaj hrvatskih poreznih obveznika kako bi se dokazala hipoteza da je ciljanim mjerama porezne politike također moguće ostvariti socijalne ciljeve.

KLJUČNE RIJEČI: socijalna dobrobit, demografija, porezna politika, Republika Hrvatska

ABSTRACT: Changes in the demographic structure, the pandemic period, a significant increase in the inflation rate and other challenges in the economic and social environment emphasize the necessity of effective implementation of social policy, the importance

* Prof. dr. sc. Nika Šimurina, redovita profesorica, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Trg J. F. Kennedyja 6, 10 000 Zagreb, e-mail: nsimurina@efzg.hr

** Irena Čemerika, mag. oec., Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, Franje Račkoga 6, 10 000 Zagreb, e-mail: Irena.Cemerika@hanfa.hr. Stavovi koje autorica iznosi predstavljaju njezine osobne stavove i ne odražavaju nužno stavove Hanfe.

¹ Rad je izrađen prema diplomskom radu Čemerika, I. (2022). *Uloga socijalne politike u ostvarivanju ciljeva fiskalne politike*. Ekonomski fakultet u Zagrebu. Mentorica prilikom izrade diplomskog rada bila je prof. dr. sc. Nika Šimurina.

of achieving its goals. Due to increasing social risks, decision-makers are faced with numerous requests aimed at preserving social well-being. The paper will therefore determine the basic trends in certain areas of social policy and recognize the importance of the synergistic effect of various economic policies. Emphasis is placed on fiscal policy, which, in general synergy with monetary policy, enables high-quality achievement of social goals. Also, the synergistic effect of different tax policy measures is observed. During the analysis, the emphasis is on tax policy measures that had an impact on the overall social position of Croatian taxpayers, in order to prove the hypothesis that targeted tax policy measures can also achieve the mentioned goals.

KEYWORDS: social welfare, demography, tax policy, the Republic of Croatia

1. UVOD

Provođenje ciljeva socijalne politike u većini zemalja članica Europske unije (EU), ali i svijeta, zahtijeva sve veća financijska sredstva, što predstavlja opterećenje sustavu javnog financiranja i utječe na ukupna gospodarska kretanja. Naime, zbog sve većih izdvajanja za sustave mirovinskog i zdravstvenog osiguranja te socijalne skrbi, koja su posljedica demografskih kretanja, odnosno promjena u obitelji, potrebno je putem instrumentarija različitih ekonomskih politika djelovati u smjeru promjena.

Definirati socijalne probleme nije jednostavno. Socijalni rizici bili su prisutni još od pojave prvih organiziranih oblika života, a u suvremenim društvima pojavljuju se i novi, prije svega zbog promijenjene strukture stanovništva. Parrillo (2008) daje širok pregled brojnih socijalnih problema te navodi kako su razvijena društva vrlo kompleksna jer obuhvaćaju toliko područja da samo interdisciplinarni pristup može dovesti do razumijevanja brojnim uzroka i posljedica tih problema.

Važno je napomenuti kako socijalna politika i sustav socijalne skrbi nisu sinonimi, naime, sustav socijalne skrbi samo je jedan od dijelova socijalne politike, koju je moguće promatrati u užem i širem smislu. Socijalna skrb izrazito je važno područje socijalne politike kojim se nastoji osigurati skrb za najugroženije pojedince, koji često nemaju (dostatne) izvore sredstava za podmirenje egzistencijalnih i drugih životnih potreba.

Skrb za zdravlje i primjeren životni standard u starijoj su životnoj dobi, možemo reći, dva najvažnija pitanja čovjekove egzistencije, stoga ta područja socijalne politike u većini zemalja, a ne samo u Republici Hrvatskoj (RH), imaju najveći broj korisnika te ujedno čine i najopterećenije sustave o kojim se vodi i najviše polemika u javnosti. Povrh spomenutih, sva područja socijalne politike u većini suvremenih država trebaju cjelovite reforme.

Nejednakosti u gospodarstvu uzrokuju štetne posljedice na čitavo društvo, stoga ta tema zauzima važno mjesto u svim političkim, gospodarskim i društvenim raspravama, s obzirom na razmjere posljedica koje mogu prouzročiti (Šućur, 2021). Mjerama iz domene socijalne politike mogu se smanjiti društvene nejednakosti, no pritom je ključno pitanje kako financirati ovu vrstu stalno rastućih rashoda te koje mjere unutar instrumentarija ekonomskih politika koristiti za ostvarivanje socijalno-političkih ciljeva. Ako promatramo mjere fiskalne politike u cjelini, onda se ostvarivanje socijalno-političkih ciljeva obavlja putem socijalnih transfera, poreza, posebice u sustavu poreza na dohodak te putem doprinosa za socijalno osiguranje.

Dakle, kroz sekundarnu preraspodjelu dohotka prema socijalno ugroženim skupinama pokušava se utjecati na osobe koje se nalaze ispod ili na samom pragu rizika od siromaštva, što predstavlja jedan od temeljnih ciljeva socijalne politike. Koliko su uspješno ostvareni socijalno-politički ciljevi, bit će vidljivo kroz odluke pojedinca o potrošnji, štednji te kroz druge osobne odluke sa socijalnim utjecajem na cjelokupno društvo.

Znanstveni doprinos članak prepoznaje se u identifikaciji temeljnih izazova unutar pojedinih područja socijalne politike, usmjeravajući tako znanstvenu, stručnu i širu javnost prema žarištu problema hrvatske socijalne politike – demografskim promjenama. Porezna politika prepoznaje se kao „kamen temeljac“ koji omogućuje građenje kvalitetne socijalne politike na stupovima učinkovitosti, s obzirom na to da određene kategorije poreza ostvaruju izravan učinak na kupovnu moć stanovnika te, posljedično, na njihov socijalni položaj, a samim time stvaraju prostor i za ostvarivanje ostalih socijalnih ciljeva.

Rad se sastoji od šest poglavlja. Nakon uvodnog dijela i pregleda literature, u trećem dijelu obrađuju se socijalni rizici i socijalna zaštita u EU-u i RH. U četvrtome dijelu daje se pregled temeljnih izazova s kojima je suočena socijalna politika u RH, naglašavajući utjecaj promjene demografske strukture na područja obuhvaćena socijalnom politikom. Pri kraju rada, daje se praktičan pregled poreznih oblika pomoću kojih je ostvaren učinak na ciljeve socijalne politike, nakon čega se iznosi zaključak.

2. PREGLED LITERATURE

Zbog promjena u strukturi stanovništva, tijekom posljednjih desetljeća, došlo je do promjena u sustavima obuhvaćenima socijalnom politikom. Uslijed negativnih kretanja povezanih, prije svega, uz povećanje očekivanog trajanja života i pad nataliteta, nastoji se djelovati u smjeru aktiviranja instrumentarija ekonomske politike kako bi se ublažile negativne posljedice starenja stanovništva te ostvario kapacitet za postizanje gospodarskog i društvenog rasta i razvoja u budućem razdoblju.

Socijalno-demografski procesi ključan su čimbenik koji utječe na socijalnu politiku. Stoga, država mjerama socijalne politike obavlja preraspodjelu dohotka sa svrhom smanjenja socijalnih rizika, nejednakosti i ujednačavanja životnih prilika stanovnika (Puljiz, 2016). Socijalna je država ta od koje se uvijek, a posebice u razdobljima pandemija, ratova i drugih izvanrednih okolnosti, očekuje osiguranje primjerene zaštite. No, potrebno je biti na oprezu jer Šućur (2021) navodi kako je primijećen rast rashoda vezanih uz socijalnu zaštitu promatrajući udio u bruto domaćem proizvodu (BDP), dok razina državne potrošnje stagnira.

U ustavima suvremenih zemalja socijalna je država najčešće spomenuta, ali ne i definirana kategorija. Prema Ravnić (1996) jedna od temeljnih funkcija socijalne države je pravilna preraspodjelna dohotka, dok je drugi zajamčeni element pravo na socijalnu skrb.

Potrebno je spomenuti kako se koncept države blagostanja i socijalne države često izjednačavaju, no ipak pojam socijalne države povezuje se uz područje kontinentalne Europe, dok se država blagostanja vezuje uz anglosaksonske zemlje. Midgley i Sherraden (2000) navode kako društveni razvoj nastoji integrirati socijalno blagostanje i gospodarski razvoj. Usklađivanjem ekonomske i socijalne politike nastoji se ostvariti gospodarski rast koji će biti u funkciji ostvarenja dobrobiti svih stanovnika.

Vargas-Hernandez et al. (2011) ističu kako su se ideje o socijalnoj politici i njezinoj ulozi u razvoju mijenjale tijekom razdoblja, što ukazuje na poteškoće u pronalaženju jasnog

pristupa socijalnom ulaganju, smanjenju siromaštva i povećanju pravednosti. Rezultat provedbe socijalne politike, koja je doživjela duboke promjene u svom dizajnu, je alarmantan u smislu dubokih društvenih nejednakosti i dobiti pojedinaca u društvu.

Socijalna politika prvenstveno se odnosi na smjernice i intervencije za mijenjanje, održavanje ili stvaranje životnih uvjeta koji pogoduju ljudskoj dobrobiti. Uslijed značajnih promjena u strukturi stanovništva koje imaju utjecaj na cjelokupno društvo, javit će se i potreba za promjenom društvene infrastrukture.

Jurković (2002) ističe kako je državna intervencija u okviru socijalne politike nužna jer postoje rizici koji su teško rješivi na razini pojedinačnih poreznih obveznika, a Ivanov (2011) naglašava kako je socijalna država pokazatelj čovječnosti, ali kako neučinkovito upravljanje javnim financijama dovodi u pitanje održivost sustava koji su bogati socijalnim pravima.

Socijalna politika praćena je brojnim izazovima i zahtjevima za reformama u raznim njezinim područjima. Babić (2018) tako navodi visoku razinu međužupanijskih nejednakosti u dostupnosti institucionalne skrbi za starije u Hrvatskoj te neujednačeno ostvarivanje socijalnih prava uslijed ovisnosti o mjestu stanovanja i socioekonomskom statusu. Prema Jurčić (2010) oni gospodarsko-politički sustavi koji ne vode računa o blagostanju društva te kao cilj postavljaju samo profit neće biti dugoročno održivi i rezultirat će krizama. Zbog toga je važno da se mjerama socijalne politike utječe na povećanje blagostanja stanovnika, jer će tako oni moći aktivno sudjelovati u gospodarstvu te svojim radom osigurati i sredstva za financiranje javnih rashoda.

Politika raspodjele dohotka, kako bi se ostvarili ciljevi socijalne politike, može se provoditi kroz progresivno oporezivanje u sustavu poreza na dohodak koje će staviti veće porezno opterećenje na one porezne obveznike s većom poreznom snagom te kroz sustav socijalnih transfera doznačiti sredstava prikupljena od poreza najugroženijim kategorijama stanovništva.

3. SOCIJALNI RIZICI I SOCIJALNA ZAŠTITA U EU I RH

Institucionalno djelovanje, s ciljem smanjivanja socijalnih rizika, temeljna je karakteristika današnjih demokratskih društava. Različitim programima obuhvaćenima socijalnom politikom nastoji se obuhvatiti najširi krug socijalno ugroženih stanovnika osiguravajući im minimalno doličan životni standard. Država kroz svoju alokacijsku funkciju usmjerava sredstva prema unaprijed utvrđenim prioritetnim područjima, odnosno skupinama stanovnika, ostvarujući tako sinergijski učinak različitih ekonomskih politika.

Socijalni su se rizici danas, u odnosu na prethodna razdoblja, promijenili (Babić i Baturina, 2016), što zahtijeva aktiviranje državnog aparata u određenim područjima, smanjenje u drugima te promjenu dosadašnjih politika. Šućut (2021) navodi kako je u EU-u percipirana nejednakost u društvu veća od one stvarne, čime se pred vlasti postavljaju zahtjevi za većom i pravednijom redistribucijom dohotka. Prilikom preobrazbe nekog problema u pitanje od javnog interesa, Ajduković (2008) navodi kako su mediji ključni kanal. Ako mediji postave određeni problem u prvi plan, za očekivati je da će se o njemu raspravljati i na razinama državnih tijela.

S obzirom na ograničenost proračunskih sredstava, nužno je postavljanje prioriteta u financiranju pojedinih društvenih područja. Osim ekonomskih troškova, državna interven-

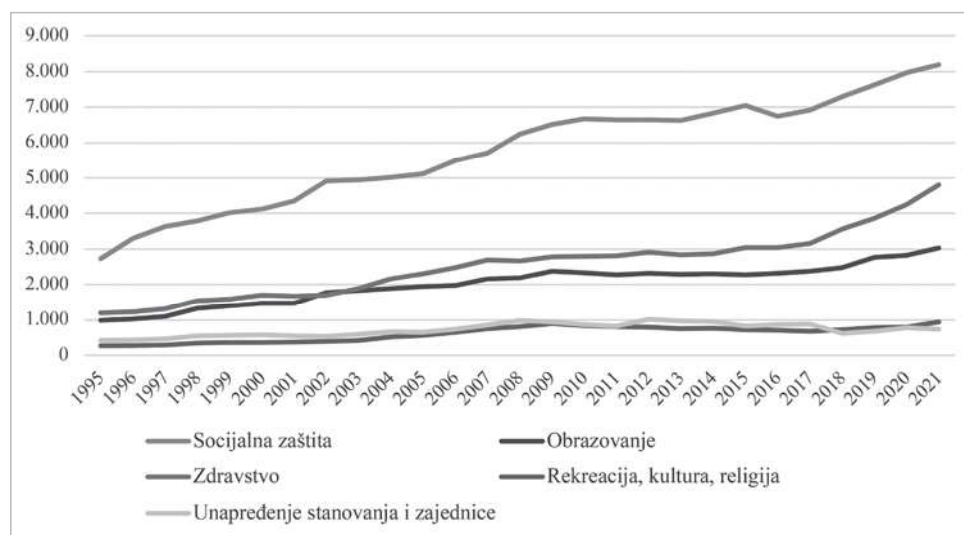
cija doprinosi i povećanju društvenih troškova, kao posljedica neučinkovitog provođenja politika, poput porasta društvene nejednakosti, nezadovoljstva i drugih.

Društvene promjene s kojima se suočava Hrvatska, a karakteristične su i za druge europske zemlje, postavljaju izazov pred socijalnu državu s obzirom na to da njezina odgovornost postaje sve veća.

Prilikom provođenja određene mjere unutar područja socijalne politike, potrebno je uzeti u obzir i moguće negativne posljedice, na primjer, ako naknade za nezaposlene postanu izrazito izdašne, dolazi do pojave „stupice siromaštva“, prema kojoj radno sposobno stanovništvo nije motivirano za rad, već na nezaposlenost, i to na dugi rok (Bejaković, 2007). Usljed iznimne kompleksnosti socijalne politike, svaka mjera treba biti vođena prvenstveno povećanjem blagostanja društva, primarno socijalno ugroženih, s povećanim naglaskom na obiteljskoj politici kojom će se postaviti dobri temelji za ostvarivanje i drugi socijalnih ciljeva.

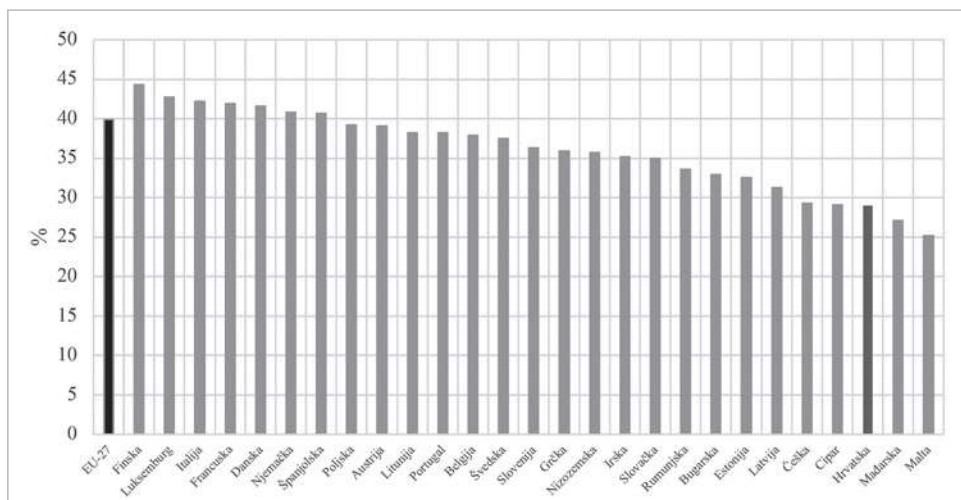
Kada uspoređujemo sustave socijalne zaštite u RH i EU-u, važno je, najprije, analizirati strukturu javnih rashoda. Prema podacima Eurostata za 2021. godinu u RH, najznačajnije stavke predstavljale su: socijalnu zaštitu (oko 30 %), ekonomske poslove (18 %), zdravstvo (17 %) te obrazovanje (11 %). Naravno, kako bismo donijeli konzistentan zaključak o značajnosti pojedine kategorije rashoda tijekom vremena, potrebno je analizirati trend njihova kretanja. Javna su se sredstva tako tijekom promatranog razdoblja (1995. – 2021.), promatrajući područja obuhvaćena socijalnom politikom, najviše alocirala prema socijalnoj zaštiti i zdravstvu (Grafikon 1.).

Grafikon 1. Javni rashodi u Hrvatskoj od 1995. do 2021. godine, u milijunima eurima

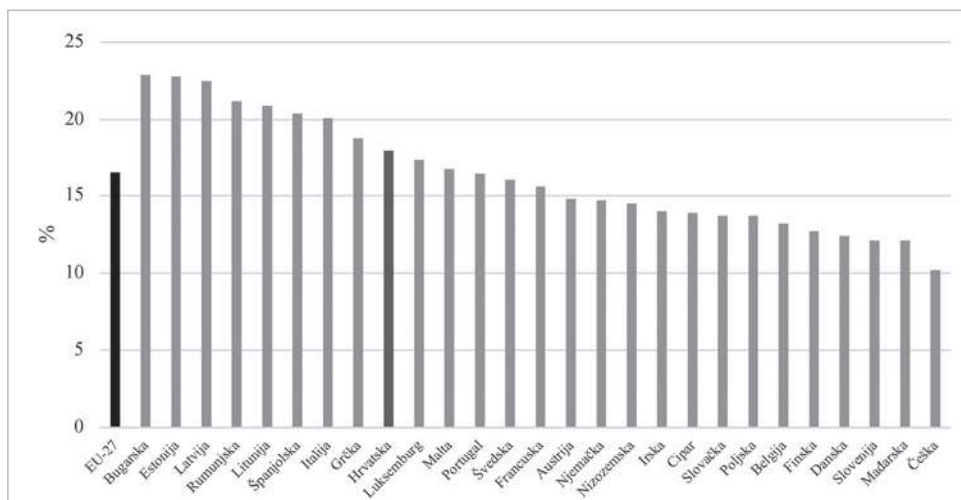
Izvor: priredile autorice prema Eurostatu (2023b)

U usporedbi sa zemljama EU-a (Grafikon 2.), Hrvatska se, unatoč značajnijem porastu izdvajanja za socijalnu zaštitu tijekom razdoblja, ipak nalazi pri samome kraju zemalja članica koje za socijalnu zaštitu izdvajaju značajno manje od prosjeka EU-a (40 %).

Grafikon 2. Rashodi za socijalnu zaštitu u EU-u u 2021. godini, u % ukupnih rashoda države

Izvor: priredile autorice prema Eurostatu (2023b)

Prema pokazatelju stope rizika od siromaštva (Grafikon 3.) u 2022. godini, veći udio hrvatskih stanovnika (18 %) ima dohodak ispod praga rizika od siromaštva nego što je to promatrajući na razini cijele EU-a (16,5 %). Slijedom toga, sredstava izdvajana za socijalnu zaštitu još uvijek nisu na razini prosjeka EU-a, dok se, promatrajući kretanje stope rizika od siromaštva, Hrvatska tada nalazi među zemljama s višim stopama, što zasigurno otvara prostor za unapređenje socijalne zaštite.

Grafikon 3. Stopa rizika od siromaštva u EU-u u 2022. godini

Izvor: priredile autorice prema Eurostatu (2023a)

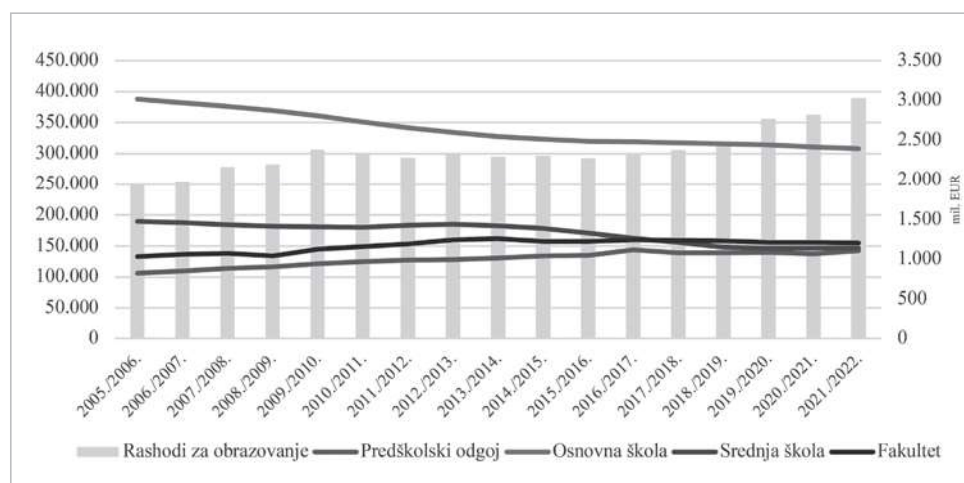
4. ANALIZA TEMELJNIH IZAZOVA SOCIJALNE POLITIKE U RH

Temeljni izazov socijalne politike u suvremenim zemaljama predstavljaju promjene u demografskoj slici. Kako bi se ublažila ova negativna kretanja, potrebno je koristiti instrumentarij različitih ekonomskih politika, posebice fiskalne, odnosno, još specifičnije, porezne politike.

Jasno je, dakle, kako demografske promjene imaju jak upliv na ostvarivanje ciljeva socijalne politike, a najznačajnije su upravo one povezane sa starenjem stanovništva (porast broja osoba starih 65 i više godina), smanjenjem broja djece, smanjenjem radne snage te porastom očekivanog trajanja života. Uz to, javljaju se i novi socijalni rizici koji se povezuju s promjenama u obitelji te neefikasnost tržišta u ostvarivanju socijalnih ciljeva.

Globalni trend snažnog starenja stanovništva prisutan je i u RH. Prema procjenama, tek će se u drugoj polovici 21. stoljeća blago smanjivati udio populacije starije od 65 godina. Hrvatska je prema podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS), posljedično, suočena sa smanjenjem broja djece u obrazovnom sustavu (Grafikon 4.). Najveći pad prisutan je u osnovnim školama, gdje se od 2005. do 2022. godine broj učenika smanjio za 82.350, odnosno s 387.952 na 305.602, a broj institucija koje pružaju osnovnoškolsko obrazovanje za 75. Promatrajući srednje škole, u 2021. godini broj je manji za oko 43.000 učenika, a broj škola veći za 58. Broj institucija za predškolski odgoj veći je u 2021. godini za 503, a broj djece za oko 36.000. Promjene koje zahvaćaju obrazovni sustav s vremenom se prelijevaju na brojna druga područja u gospodarstvu, od tržišta rada do mirovinskog sustava.

Grafikon 4. Kretanje broja korisnika obrazovanja i rashoda za obrazovanje u Hrvatskoj od 2005. do 2021. godine

Izvor: prilagodba autorice prema DZS-u (2022) i Eurostatu (2023)

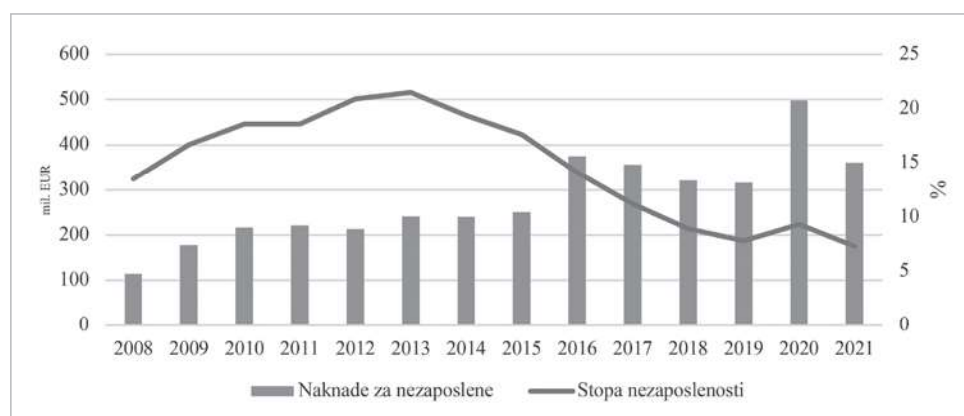
Tržište rada izravno je ovisno o obrazovnome sustavu, stoga će se promjene, bilo pozitivne ili negativne, s vremenom odraziti na ponudu rada. Negativna kretanja u sustavu

obrazovanja stvorit će dugoročne strukturne probleme. Osim ovisnosti o obrazovnom sustavu, tržište rada izravno je ovisno o gospodarskim kretanjima.

Promatrajući kretanje naknada za nezaposlenost tijekom određenog razdoblja (Grafikon 5.), u godinama kada je stopa nezaposlenosti bila najveća (oko 17 %), naknade za nezaposlene nisu bile osobito izdašne, već su porasle nakon što se nezaposlenost počela smanjivati.

U 2020. godini, nakon što se gospodarstvo suočilo s pandemijom, naknade su doživjele značajan porast. Uz državnu intervenciju usmjerenu prema očuvanju tadašnje razine zaposlenosti, možemo vidjeti kako stopa nezaposlenosti nije toliko značajno porasla koliko su porasle naknade za nezaposlene. Stoga, možemo zaključiti kako je, u odnosu na prethodno razdoblje, reakcija na tadašnju situaciju bila brza, a potencijalni cilj mjere smanjivanje nastanka drugih socijalnih rizika, u tada neizvjesnom okruženju.

Grafikon 5. Stopa nezaposlenosti i naknade za nezaposlene u Hrvatskoj od 2008. do 2021. godine

Izvor: izrada autorice prema DZS-u (2023)

Kao što se promjene u obrazovnome sustavu odražavaju na tržište rada, isto tako promjene na tržištu rada utječu na mirovinski sustav. Porastom zaposlenosti povećavaju se uplate doprinosa koji se koriste za isplatu mirovina sadašnjim umirovljenicima temeljem međugeneracijske solidarnosti. S obzirom na nizak omjer zaposlenih i umirovljenih (Tablica 1.), doprinosi nisu dostatni za pokriće rashoda za mirovine, stoga je neophodna državna intervencija, odnosno izdvajanje iz proračuna.

Uz to, očekivano trajanje života produljit će se i u RH te će se prema projekcijama kretati od 80 do 85 godina, a žene će, s obzirom na to da žive dulje od muškaraca, imati veći udio u populaciji. Iako je sigurno da će se produljenje doživljenja okarakterizirati kao pozitivna promjena, ona će imati nepovoljan utjecaj na sustav mirovinskog osiguranja te će se u budućnosti još više pozornosti morati posvetiti segmentu mirovinske pismenosti i osvještavanju stanovnika o individualnoj odgovornosti za ostvarivanje boljeg životnog standarda u kasnijoj životnoj dobi.

Tablica 1. Kretanje broja osiguranika i korisnika mirovina od 1980. do 2022. godine u RH

Godina	Broj osiguranika	Broj korisnika	Odnos
1980.	1.816.191	449.080	4,04
1985.	1.931.254	524.154	3,68
1990.	1.968.737	655.788	3,00
2000.	1.380.510	1.018.504	1,36
2005.	1.498.877	1.080.571	1,39
2010.	1.475.363	1.200.386	1,23
2015.	1.413.637	1.228.020	1,15
2020.	1.536.300	1.241.085	1,24
2021.	1.571.672	1.232.601	1,28
2022.	1.607.734	1.227.671	1,31
05/2023	1.664.188	1.226.667	1,36

Izvor: izrada autorice prema Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje (HZZO, 2023)

Unatoč tome, procjenjuje se kako će u budućnosti hrvatski mirovinski sustav manje opterećivati javne financije, ali će i dalje položaj i standard budućih umirovljenika biti nepovoljan (Bajo et al., 2020).

Osim nedostatnih sredstava za mirovine, zdravstveni sustavi suvremenih zemalja također su suočeni s nedostatkom financijskih sredstava, i to zato što je zdravstvena potrošnja sve veća, a sredstva za financiranje su nedovoljno izdašna. U takvoj situaciji uobičajeno je za pokriće rashoda koristiti kombinirane izvore financiranja, odnosno poreze, doprinose, izravna plaćanja, premije zdravstvenog osiguranja, kao i eksterne izvore (Šimurina et al., 2012).

Analizirajući strukturu osiguranika HZZO-a, samo 1.676.302 (40 %) osiguranika činili su aktivni osiguranici, dok je pravo na zdravstveno osiguranje u 2022. godini ostvarivalo 4.148.849 osoba (HZZO, 2023). Uvidom u financijsko poslovanje HZZO-a (Tablica 2.), najveći udio u strukturi ukupnih prihoda odnosi se na prihode od doprinosa (70 – 80 %), a njihov je pad zabilježen u 2020. godini kao posljedica pandemijskih kretanja. U odnosu na 2021. godinu, prošle godine smanjila se ovisnost o državnom proračunu uslijed porasta prihoda od doprinosa. Uslijed sve većeg udjela starijeg stanovništva, rastu izdvajanja za zdravstvo te se u narednim godinama procjenjuje njihovo povećanje, što bi moglo dodatno narušiti poziciju HZZO-a.

Tablica 2. Prihodi i rashodi HZZO-a od 2019. do 2022. godine, u kunama

STRUKTURA PRIHODA						
	2019.	2020.	2021.	2022.	Udio 2021.	Udio 2022.
Prihodi od doprinosa	22.188.019.518	21.042.813.887	23.362.833.003	26.377.851.445	71,26	77,86
Prihodi od proračuna	2.600.000.000	3.769.214.996	6.818.005.710	4.790.000.000	20,79	14,14
Prihodi po posebnim propisima	2.291.699.194	2.451.009.246	2.587.182.144	2.691.547.600	7,89	7,95
Ostalo	19.037.420	1.091.473.328	18.221.254	18.282.617	0,06	0,05
Ukupni prihodi i primici	27.098.756.132	28.354.511.457	32.786.242.111	33.877.681.662	100,00	100,00

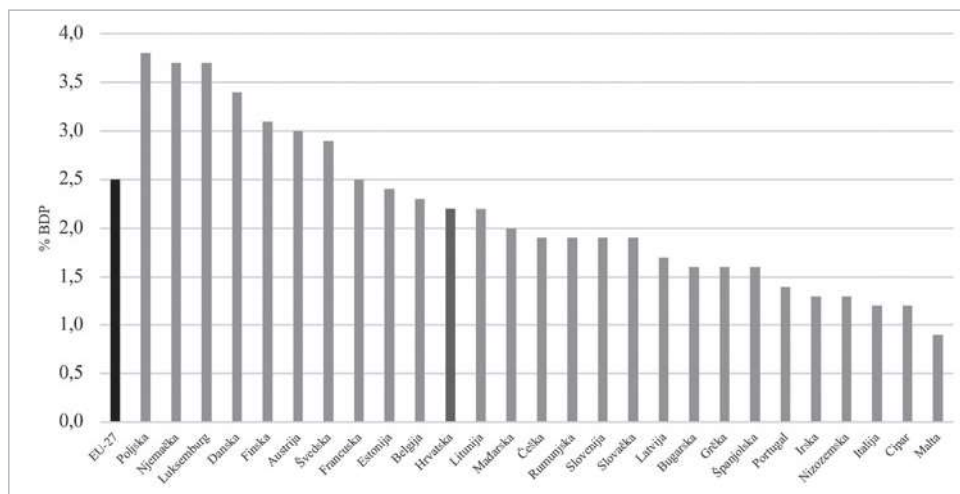
STRUKTURA RASHODA						
	2019.	2020.	2021.	2022.	Udio 2021.	Udio 2022.
Zdravstvena zaštita	23.353.981.890	23.744.626.543	27.433.797.370	29.329.952.217	88,39	88,07
Naknade	2.750.776.288	2.911.395.005	3.168.724.519	3.265.058.557	10,21	9,80
Ostalo	421.692.394	438.444.916	436.022.455	707.955.959	1,40	2,13
Ukupni rashodi i izdaci	26.526.450.572	27.094.466.464	31.038.544.344	33.302.966.733	100,00	100,00

Izvor: izrada autorice prema HZZO-u (2023)

Kako se rađa sve manje djece, a raste broj osoba starije životne dobi, mijenja se obiteljska struktura te struktura društva u cjelini. Ovaj trend dovest će do promjene društvene infrastrukture, što će morati rezultirati i odgovarajućim promjenama u segmentu socijalne politike. Socijalna politika će tako morati biti usmjerena prema starijim osobama, uz obvezu unapređenja obiteljske politike.

Obiteljska politika predstavlja temeljni stup održivosti svakog društva, stoga je izrazito važno da se mjerama osigura materijalna sigurnost i kvaliteta življenja te da društvena infrastruktura prati potrebe obiteljske zajednice.

Promatrajući izdvajanja za obitelj u Hrvatskoj, prisutan je trend rasta, odnosno od 2008. godine rashodi su porasli za oko 75 % u odnosu na 2021. godinu, sa 671 mil. na 1,17 mlrd eura (DZS, 2023). U usporedbi sa zemljama EU-a (Grafikon 6.), Hrvatska se nalazi nešto ispod prosjeka EU-a (2,5 %).

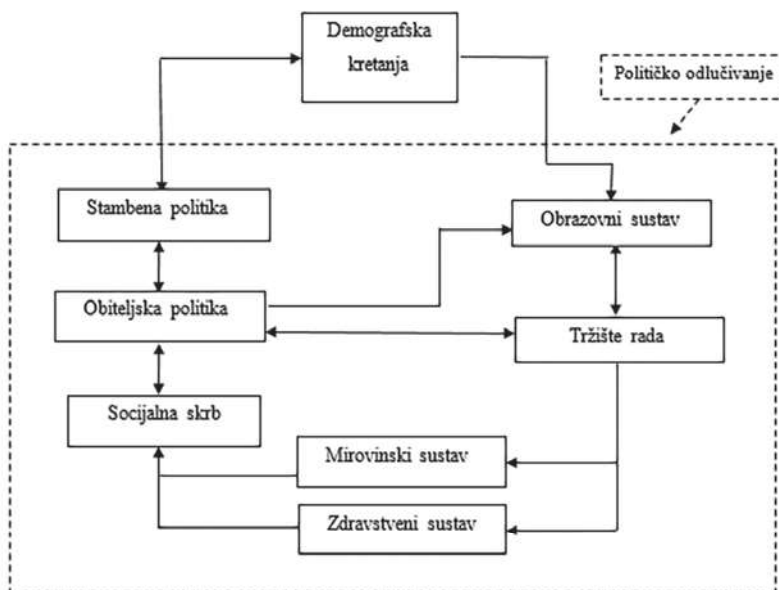
Grafikon 6. Izdavanja za obitelj u ukupnim socijalnim naknadama u EU-a u 2020. godini, % BDP-a

Izvor: izrada autorice prema Eurostatu (2023c)

Preduvjet kvalitetne obiteljske politike svakako je kvalitetna stambena politika. Već je spomenuto kako je važno da društvena infrastruktura bude prilagođena životu obiteljske zajednice, što za sobom povlači i pitanje stambenog zbrinjavanja. Od 2017. godine iz sfere porezne politike u sustav poreza na promet nekretnina implementirana je mjera vezana uz oslobođenje pri kupnji prve nekretnine kojom se rješava stambeno pitanje. Mjera je zamijenjena subvencioniranjem stambenih kredita putem Agencije za pravni promet i posredovanje nekretninama (APN krediti). APN krediti su krediti koje sve do kraja 2023. godine mogu dobiti osobe starije dobi do 45 godina koje zadovoljavaju propisane uvjete. S te strane, prepoznata je važnost stambenog zbrinjavanja mladih, no potrebno je sačuvati i stabilnost cijena nekretnina pa je prilikom provođenja neke mjere potrebno, uz ostvarenje ciljeva socijalne politike, ne zanemariti i stabilnost gospodarstva, što bi u protivnom moglo dovesti do pojave novih socijalnih rizika.

Na kraju se može zaključiti kako demografska struktura u bitnome određuje kretanja u gospodarstvu utjecajem na obitelj, obrazovni sustav, tržište rada, zdravstvo, mirovinski sustav i socijalnu skrb (Slika 1.), a te promjene imaju i značajan utjecaj na ostvarivanje gospodarskih i političkih ciljeva. Sve počiva na kvalitetnim i čvrstim temeljima, što u okviru socijalne politike predstavljaju obiteljska i stambena politika, na kojima je moguće graditi i ostvarivati ostale gospodarske i socijalne ciljeve.

Slika 1. Povezanost kretanja u područjima socijalne politike

Izvor: izrada autorice

5. OSTVARENJE CILJEVA SOCIJALNE POLITIKE PUTEM POREZNE POLITIKE

Kao što je već istaknuto, područja socijalne politike u većini suvremenih država trebaju cjelovite reforme, pri čemu se teži tranziciji s pasivne na aktivnu socijalnu politiku. Postizanje navedenog moguće je aktiviranjem instrumentarija raspoloživih politika, vodeći pri tome računa o raspoloživim financijskim sredstvima te odabiru relevantnih mjera kako bi se ostvarili željeni socijalni, ali i nezaobilazni politički ciljevi.

Javnim prihodima i rashodima, putem sustava socijalnog zaštite te progresivnim oporezivanjem, odvija se redistribucija dohotka (Šimović i Deskar-Škrbić, 2020). Stoga, fiskalna politika, kao jedna od temeljnih ekonomskih politika, predstavlja čvrst stup koji omogućuje ostvarivanje socijalnih ciljeva. Porezna politika, kao nezaobilazan instrumentarij fiskalne politike, promatrajući s prihodovne strane proračuna, ima značajan socijalni učinak, s obzirom na to da se promjenama stopa poreza na dohodak i prireza, promjenom osnovnog osobnog odbitka i/ili osobnog odbitka za djecu, uzdržavane članove i drugo, ostvaruje izravan utjecaj na kupovnu moć stanovništva.

Poreznom politikom moguće je, ako se ciljano koristi njezin instrumentarij, efikasno utjecati na ostvarivanje ciljeva socijalne politike, pri čemu su najučinkovitiji porezni poticaji koji se sastoje od poreznih olakšica, odbitaka, povrata poreza i ostalih ciljanih modaliteta smanjivanja poreznog opterećenja.

Od poreznih oblika uglavnom se koriste porez na dohodak i sustav socijalnih doprinosa, kao i imovinski porezi. S druge strane, porez na dodanu vrijednost (PDV) može

se koristiti za ostvarivanje ciljeva socijalne politike korištenjem sniženih stopa za dobra i usluge koje koriste najvećim dijelom socijalno ugrožene kategorije stanovništva, no u praksi se nije pokazao kao osobito učinkovit za ostvarivanje istih.

Porezi su prema Sokol Knjaz (2005), prije svega, bitni za ostvarivanje ekonomskih i fiskalnih ciljeva, dok su njihovi socijalni efekti usputni, ali ipak mogu, zbog svoje dominacije u ukupnim javnim prihodima i raznovrsnosti oblika, biti pogodan instrument za ostvarivanje specifičnih socijalnih ciljeva, kao što su, primjerice, ciljevi pronatalitetne politike.

Glavni mehanizam kojim se ostvaruju demografski, ali i ostali socijalni ciljevi u sklopu sustava poreza na dohodak, jesu način utvrđivanja porezne osnovice. Međutim, i korištenje progresivne porezne tarife ima utjecaja na ublažavanje dohodovnih nejednakosti s obzirom na to da se porezni obveznici s većom ekonomskom snagom jače oporezuju.

Kao što je razvidno iz Tablice 3., visina poreznih stopa, a i s njima povezanih razreda, doživjela je nakon 1994. godine brojne promjene stupanjem na snagu zakona o porezu na dohodak. Najviša stopa koja je bila u primjeni iznosila je čak 45 % te se tijekom razdoblja progresivnost smanjila.

Tablica 3. Stopa poreza na dohodak od osamostaljenja RH do danas

DATUM STUPANJA NA SNAGU	MINIMALNA STOPA	SREDNJA STOPA	MAKSIMALNA STOPA
1. siječnja 1994.	25%	-	35%
1. siječnja 1997.	20%	-	35%
1. siječnja 2001.	15%	25%	35%
1. siječnja 2003.	15%	25%, 35%	45%
1. srpnja 2010.	12%	25%	40%
1. siječnja 2017.	-	24%	36%
1. siječnja 2021.	-	20%	30%

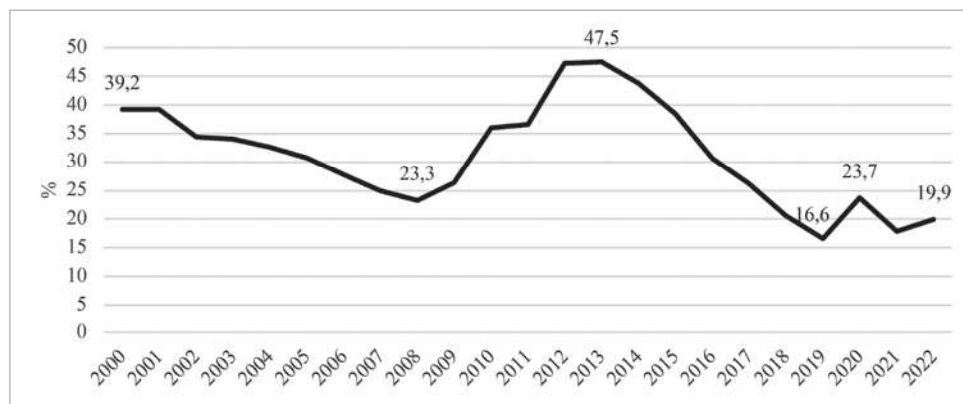
Izvor: izrada autorice prema Ministarstvu financija (2022)

Osnovni odbici u sustavu poreza na dohodak u cijelosti imaju demografski značaj s obzirom na to da je višečlanoj obitelji potrebna veća ekonomska snaga nego samcu. Jasno je kako cilj njihova postojanja nije penalizacija samaca, već objektivno uvažavanje činjenice da je uzdržavanjem obitelji njihova ekonomska, a samim time i porezna sposobnost smanjena, čime se nastoji zaštititi njihova egzistencija.

Iznos osnovnog osobnog odbitka, kao i odbici za uzdržavane članove obitelji od 1994. godine do danas također su se mijenjali u pozitivnom smjeru, odnosno povećavali su se, što se može okarakterizirati kao najjasnija i najkonzistentnija mjera unutar sustava oporezivanja dohotka s ciljem porasta blagostanja stanovnika. Sa svrhom rasterećenja mirovina smanjila se porezna obveza u sustavu poreza na dohodak za 50 % na mirovine i dohodak od nesamostalnog rada za umirovljenike porezne obveznike koji su nastanjeni u prvoj skupini potpomognutih područja i na području grada Vukovara. Mjerom se nastoji ostvariti cilj smanjenja društvenih nejednakosti i socijalnih rizika na manje razvijenim područjima Hrvatske.

Stopa nezaposlenosti mladih u Hrvatskoj dosegla je svoj vrhunac u 2013. godini kada je iznosila 48 % radne snage, što je bilo gotovo dvostruko više od prosjeka EU-27 (25 %) (Eurostat, 2023), stoga je bila prepoznata potreba za uvođenjem poticaja pri zapošljavanju mladih te je od početka 2015. godine implementirana olakšica poslodavcima za osobe starosne dobi do 30 godina za ugovore na neodređeno, pod uvjetom da osoba nije već imala sklopljen ugovor kod istog poslodavca na neodređeno razdoblje. Olakšica se odnosi na oslobođenje od obračuna i plaćanja doprinosa za zdravstveno osiguranje na razdoblje od 5 godina. Krajem 2022. godini stopa nezaposlenosti mladih u RH iznosila je 20 % te je još uvijek veća od prosjeka EU-a (14 %) (Eurostat, 2023).

Grafikon 7. Nezaposlenost mladih (do 25) u Hrvatskoj od 2000. do 2022. godine, % radne snage

Izvor: izrada autorice prema Eurostatu (2023d)

Napomena: Podaci se odnose na prosinac.

Od početka 2017. godine nastojalo se rasteretiti dohodak koji se ostvaruje po osnovi obavljanja „druge djelatnosti“ snižavanjem stope doprinosa za mirovinsko i zdravstveno osiguranje i po osnovi drugog dohotka za mirovinsko invalidsko osiguranje s 20 % na 10 % i zdravstveno osiguranje s 15 % na 7,5 % (Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o doprinosima, NN 115/16). Navedeno se, također, može okarakterizirati kao mjera za ostvarivanje ciljeva socijalne politike u smislu olakšavanja životnog standarda poreznim obveznicima koji ostvaruju ove kategorije dohotka.

Promjene koje su se u 2018. godini dogodile u sustavu poreza na dohodak, a imaju utjecaj na ostvarivanje ciljeva socijalne politike, odnosile su se na sitnije izmjene, poput one vezane uz prehranu zaposlenika i troškove smještaja s ugovorom na određeno vrijeme za sezonske poslove čiji se dohodak ne smatra dohotkom od nesamostalnog rada, a kod određivanja plaće prag za određivanje godišnjeg iznosa iznad kojega se određuje plaća u naravi podigao se sa 400 na 600 kuna. S ciljem nagrađivanja radnih rezultata, poslodavcima je, također, početkom 2018. godine omogućena isplata novčane nagrade zaposleniku do 5.000 kuna godišnje, klasificirajući takvu isplatu neoporezivim primitkom. Sve navedeno imalo je za cilj utjecati na poboljšanje položaja radnika te njihova socijalnog i ekonomskog položaja.

Od 1. siječnja 2019. napravljena je preciznija definicija neoporezivih primitaka te su iz cenzusa za uzdržavanog člana obitelji od 15.000 kn godišnje izuzete stipendije i potpore

djetetu za školovanje do 15. godine, koje poslodavac isplaćuje djetetu umrlog ili bivšeg radnika. Također su povećani neoporezivi iznosi potpore za novorođenčad na 10.000 kuna te su regulirane i nove osnove osiguranja za njegovatelja djeteta s teškoćama u razvoju, odnosno njegovatelja osobe s invaliditetom.

Govoreći o ostvarivanju socijalnih ciljeva u sustavu oporezivanja dobiti u Republici Hrvatskoj, porezne olakšice i oslobođenja pretežno su razvojnog karaktera, a mogu ih, uz određene uvjete, koristiti porezni obveznici koji obavljaju djelatnost na potpomognutim područjima. Porezni poticaji povezani su s ulaganjem i zapošljavanjem, a daju se i poreznim obveznicima osnovanim u svrhu profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom. Navedene mjere mogu se okarakterizirati kao one koje, doduše, više neizravno utječu na ostvarivanje ciljeva socijalne politike.

Mjere koje se u sustavu oporezivanja dodane vrijednosti mogu okarakterizirati kao one kojima se ostvaruju ciljevi socijalne politike, jesu snižene stope koje se primjenjuju na određena dobra i usluge kojima se služe socijalno najugroženije kategorije stanovništva. Njihova se visina mijenjala nakon 1999. godine kada je uvedena prva snižena stopa 0 %, odnosno oslobođenje od plaćanja PDV-a s pravom na odbitak pretporeza, a ono što se može ocijeniti kao dobra strana ovih izmjena jest da se uz to širio i krug proizvoda i usluga koji se oporezuju po sniženim stopama, nastojeći tako smanjiti opterećenje najnižih dohodaka.

Tablica 4. Visina stopa PDV-a u Hrvatskoj od uvođenja PDV-a do danas

DATUM STUPANJA NA SNAGU	SNIŽENA STOPA	OPĆA STOPA
1. siječnja 1998.	-	22
1. studenoga 1999.	0	22
1. siječnja 2006.	0/10	22
1. kolovoza 2009.	0/10	23
1. ožujka 2012.	0/10	25
1. siječnja 2013.	5/10	25
1. siječnja 2014.	5/13	25

Izvor: izrada autorice prema Ministarstvu financija (2022)

Nažalost, iako se u drugim zemljama uporaba instrumentarija sniženih stopa u sustavu PDV-a pokazala kao učinkovita, to jest s ostvarenim utjecajem na sniženje cijena tako oporezovanih kategorija proizvoda i usluga, olakšavajući kupovinu osnovnih prehrambenih proizvoda, proizvoda za novorođenčad ili higijenskih proizvoda socijalno najugroženijim kategorijama stanovništva, u RH se do sada ova mjera nije pokazala učinkovitom, posebice s aspekta efikasnog ostvarenja bilo kojeg socijalnog cilja.

Drugim riječima, iako se može pozdraviti korištenje sniženih stopa u sustavu PDV-a, kao mjera za ublažavanje siromaštava, osobito u trenutačnom postpandemijskom razdoblju, potrebno je istražiti uzroke zašto navedeno nije moguće realizirati. Blažić (2014) ističe kako hrvatski porezni stručnjaci imaju preferenciju prema provođenju socijalne politike putem poreznog sustava te da kod toga veliki naglasak stavljaju na ostvarenje načela pravednosti.

S druge strane, imovinski se porezi u RH trenutačno ne koriste za ostvarivanje ciljeva socijalne politike, odnosno nakon ukidanja olakšice u sustavu poreza na promet nekretnina

za kupnju prvu nekretninu kojom se rješava stambeno pitanje nema mjere koju bismo mogli okarakterizirati kao onu koja služi za ostvarivanje ciljeva socijalne politike u toj kategoriji poreza. Međutim, socijalni cilj stambene zbrinutosti stanovnika nastoji se poticati putem već spomenutih sustava subvencioniranja stambenih kredita.

6. ZAKLJUČAK

S obzirom na izazovna razdoblja, poput pandemija, ratova i drugih društvenih i gospodarskih šokova, postavlja se zahtjev za unapređenje područja socijalne politike. Rastom socijalnih rizika na globalnoj i nacionalnoj razini nužno je napuštanje pasivne socijalne politike te njezino aktiviranje, uz aktiviranje i instrumentarija drugih ekonomskih politika.

Sva područja socijalne politike izrazito su važna i međuovisna, od obrazovnog do mirovinskog sustava, no ipak kvalitetna obiteljska politika predstavlja onaj „potporni stup“ bez kojega su sva ostala područja socijalne politike na nesigurnom prostoru. S obzirom na to da je značajno promijenjena demografska struktura stanovništva i vrijednosti u društvu, važnost obiteljske politike sve više dolazi do izražaja jer se promjene u obitelji prenose na cjelokupno društvo i gospodarstvo.

Porezna politika prepoznaje se kao učinkoviti alat pomoću kojeg je moguće ostvariti ciljeve socijalne politike, od smanjivanja rizika od siromaštva i društvenih nejednakosti do poboljšanja kvalitete života. U RH se u sklopu porezne politike koriste ciljane mjere kojima se djeluje i na sferu socijalne politike i ostvarenje njezinih ciljeva, i to još od samih začetaka razvoja poreznog sustava. Najučinkovitije mjere iz poreznog instrumentarija jesu one koje se koriste u sustavu poreza na dohodak, dok su mjere u sustavu poreza na dobit te PDV-a, iako postoje, za sada nedovoljno učinkovite. U sustavu imovinskih poreza ne provode se više mjere koje se mogu okarakterizirati kao mjere kojima se ostvaruju socijalni ciljevi.

Različitim ekonomskim politikama, može se dodatno pospješiti provođenje socijalne politike i ostvarivanje njezinih ciljeva. Važan čimbenik prilikom toga je sinergijski učinak politika, posebice fiskalne politike te u okviru nje porezne politike s obzirom na to da određene kategorije poreza ostvaruju izravan učinak na kupovnu moć stanovnika te, posljedično, na njihov socijalni položaj.

LITERATURA

1. Ajduković, M. (2008). Socijalni problemi, socijalni rizici i suvremeni socijalni rad. *Revija za socijalnu politiku*, 15(3), 395–414. [https://doi: 10.3935/ rsp.v15i3.791](https://doi.org/10.3935/rsp.v15i3.791)
2. Babić, Z. (2018). Decentralizacija socijalne skrbi i socijalne nejednakosti: slučaj Hrvatske. *Revija za socijalnu politiku*, 25(1), 25–48. [https://doi:10.3935/rsp.v25i1.1458](https://doi.org/10.3935/rsp.v25i1.1458)
3. Babić, Z. i Baturina, D. (2016). Koncept socijalnih investicija kao odgovor na krizu i nove izazove socijalne države: trendovi i perspektiva. *Revija za socijalnu politiku*, 23(1), 39–60. <https://doi.org/10.3935/rsp.v23i1.1280>
4. Bajo, A., Keranović, V. i Šimović, H. (2020). Analiza dugorčne održivosti sustava međugeneracijske solidarnosti. *EFZG Occasional Publications (Department of Finance)*, 50–75.

5. Bejaković, P. (2007). Sustavi socijalnog osiguranja i skrbi. U: Ott, K. (ur.), *Javne financije u Hrvatskoj*. Zagreb: Institut za javne financije.
6. Blažić, H., Šimović, H. i Štambuk, A. (2014). Mjesto socijalne politike u poreznoj politici RH: anketa poreznih stručnjaka. *Revija za socijalnu politiku*, 21(3), 327–360.
7. Državni zavod za statistiku. Socijalna zaštita [podatkovni dokument]. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/hr/statistika-u-nizu/> [30. 6. 2023.]
8. Državni zavod za statistiku. Obrazovanje i kultura [podatkovni dokument]. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/hr/statistika-u-nizu/> [30. 6. 2023.]
9. Eurostat. (2023a). At-risk-of-poverty rate by poverty threshold, age and sex – EU-SILC and ECHP surveys [podatkovni dokument]. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_li02/default/table?lang=en [29. 6. 2022.]
10. Eurostat. (2023b). General government expenditure by function (COFOG) [podatkovni dokument]. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10A_EXP__custom_2939026/default/table?lang=en [30. 6. 2023.]
11. Eurostat. (2023c) Expenditure: main results. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/SPR_EXP_SUM_custom_6716080/default/table?lang=en [1. 7. 2023.]
12. Eurostat. (2023d). Unemployment by sex and age [podatkovni dokument]. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/UNE_RT_M__custom_6715162/default/table?lang=en [1. 7. 2023.]
13. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje. (2022). Pregled osnovnih podataka o stanju u sustavu mirovinskog osiguranja za srpanj 2022. (isplata u kolovozu 2022.) [podatkovni dokument]. Dostupno na: <https://www.mirovinsko.hr/hr/statistika/2062> [17. 6. 2022.]
14. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje. (2023). Statističke informacije 5/2023 [e-publikacija]. Dostupno na: <https://www.mirovinsko.hr/hr/statistika/2110>. [29. 6. 2023.]
15. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje. (2023). Izvješće o poslovanju za 2022. godinu [e-publikacija]. Dostupno na: <https://hzzo.hr/o-nama/izvjesca> [29. 6. 2023.]
16. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje. (2022). Izvješće o poslovanju za 2021. godinu [e-publikacija]. Dostupno na: <https://hzzo.hr/o-nama/izvjesca> [25. 6. 2022.]
17. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje. (2021). Izvješće o poslovanju za 2020. godinu [e-publikacija]. Dostupno na: <https://hzzo.hr/o-nama/izvjesca> [25. 6. 2022.]
18. Ivanov, M. (2011). Porezna presija i blagostanje u socijalnoj državi: slučaj Hrvatske. *Economics/Ekonomija*, 18(1), 1–18.
19. Jurčić, Lj. (2010). Financijska kriza i fiskalna politika. *Ekonomski pregled*, 61(5-6), 317–334.
20. Jurković, P. (2002). *Javne financije*. Zagreb: Masmedia.
21. Midgley, J. i Sherraden, M. (2000). Perspective in Social Policy. *The handbook of social policy*, 435.
22. Parrillo, V. N. (ur.). (2008). *Encyclopedia of social problems*. Sage Publications.
23. Puljiz, V. (1994). Socijalna politika i obitelj. *Revija za socijalnu politiku*, 1(3), 237–244, <https://doi.org/10.3935/rsp.v1i3.580>

24. Puljiz, V. (2016). Starenje stanovništva – izazov socijalne politike. *Revija za socijalnu politiku*, 23(1), 81–98., doi.org/10.3935/rsp.v23i1.1281
25. Ravnić, A. (1996). Socijalna država i država blagostanja. *Revija za socijalnu politiku*, 3(3), 239–250.
26. Sokol Knjaz, N. (2005). Uloga fiskalne politike u ostvarivanju ciljeva demografske politike RH. U: Družić, G. (ur.) *Hrvatska pred vratima Europe – fiskalni aspekti*, 107–123. Zagreb: HAZU.
27. Šimović, H. i Deskar-Škrbić, M. (2020). *Ekonomika javnog sektora s hrvatskim primjerima*. Zagreb: Arhivanalitika.
28. Šimurina, N. i Šimović, H. (ur.) (2012). *Javne financije u Hrvatskoj*. Zagreb: Ekonomski fakultet u Zagrebu.
29. Šućur, Z. (2021). Dohodovne nejednakosti i redistributivne preferencije u Hrvatskoj i zemljama EU-a: makroanaliza. *Revija za socijalnu politiku*, 28(2), 133–161.
30. Vargas-Hernandez, J., Noruzi, M. R., i Ali, I. F. N. H. (2011). What is policy, social policy and social policy changing?. *International Journal of Business and Social Science*, 2(10), 287–291.
31. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o doprinosima. Narodne novine 115/16.